

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Економіка, організація і адміністрування інноваційної діяльності
(назва навчальної дисципліни)

1. Основна інформація про дисципліну

Тип дисципліни: обов'язкова
Форма навчання: заочна
Освітній ступінь: бакалавр
Галузь знань: 07 Управління та адміністрування
Спеціальність: 073 Менеджмент
Освітня програма: Менеджмент: бізнес-адміністрування
Рік навчання: 3 Семестр: 6
Кількість кредитів (годин): 4 (120 год.: 6 - лекції; 6 - семінарські; 108 - самостійна робота)
Мова викладання: українська

2. Інформація про викладача (викладачів)

ПІБ: Сорока Лариса Миколаївна
Науковий ступінь, вчене звання, посада: кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю
Кафедра: кафедра управління підприємницькою та туристичною діяльністю
Робочий e-mail: soroka@idguonline.net
Години консультацій на кафедрі: п'ятниця, 14.40-16.00

3. Опис та мета дисципліни

Мета дисципліни полягає у засвоєнні знань з інноваційної спрямованості стратегії і тактики розвитку виробництва, інноваційної політики фірми, принципів і чинників її розвитку, форм інновацій, методів та інструментарію їх створення і способів реалізації.

Завданням дисципліни є вивчення інноваційних процесів, методологічних основ побудови системи менеджменту інновацій, принципів державного регулювання і розвитку інноваційної політики, опанування практичних методів стратегічного управління інноваціями, методів маркетингу, організації, планування і фінансування інноваційної діяльності на підприємствах.

Передумови для вивчення дисципліни – засвоєння наступних навчальних дисциплін: «Мікроекономіка та макроекономіка», «Економіка підприємства» та інших.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна тісно пов'язана з іншими дисциплінами, передбаченими навчальним планом, такими як: «Мікроекономіка та макроекономіка», «Економіка підприємства», «Управління активами та інвестиційним портфелем» та іншими.

4. Результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми: «Менеджмент: бізнес-адміністрування», державного стандарту підготовки бакалаврів зі спеціальності 073 Менеджмент:

ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.

ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.

ПРН 5. Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації.

ПРН 6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.

ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

ПРН 9. Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи.

ПРН 10. Мати навички обґрунтування дієвих інструментів мотивування персоналу організації.

ПРН 11. Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.

ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

ПРН 19. Вміти визначати ризики недосягнення управлінських цілей бізнесу, недостовірності звітності, недотримання законодавства, збереження й використання його ресурсів.

ПРН 20. Виявляти навички впровадження у виробничу та організаційну структуру управління підприємства, розроблені заходи та проєктні рішення з покращення результативності діяльності в недетермінованих умовах конкурентного бізнес-середовища.

5. Структура дисципліни

Тема 1. Цілі і напрямки інноваційної діяльності підприємства

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (1 год.): 1. Сутнісна характеристика інноваційних процесів. 2. Циклічна концепція розвитку інновацій. Поняття інноваційного циклу. 3. Класифікація інновацій за місцем їх походження, здійснення та впливу на соціально-економічні процеси.	1. Менеджмент інноваційної діяльності: навч. посіб. / Микола Бутко, І. Бутко, М. Мурашко, М. Дітковська, І. Олійченко. Центр навчальної літератури, 2021. 420 с. 2. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 3. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 4. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.

<p>Семінарське заняття (1 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутнісна характеристика інноваційних процесів. 2. Циклічна концепція розвитку інновацій. Поняття інноваційного циклу. 3. Класифікація інновацій за місцем їх походження, здійснення та впливу на соціально-економічні процеси. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бережний В.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей та форм навчання. Харків, 2018. 186 с. 2. Безгін К.С., Клименко Ю.М. Управління інноваціями: навч. посіб. / Заг. ред. К.С. Безгіна. Вінниця: ДонНУ, 2017. 207 с. 3. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Липич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 4. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Підготуйте відповіді на питання.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Основні етапи та стадії інноваційного процесу. – Моделі інноваційного процесу. <p>(Виконати в зошиті та представити на семінарському занятті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту).</p> <p>2. Опрацюйте нормативно-правову базу яка регламентує інноваційну діяльність в Україні (вказіть назву документа, його вихідні дані, призначення та основні положення).</p> <p>3. Розгляньте кейси.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021.125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf 2. Копитко М.І. Управління інноваціями: навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с. 3. Про інвестиційну діяльність: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 47, ст. 646 (зі змінами і доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text. 4. Про інноваційну діяльність: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст. 266. (зі змінами і доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text.

Тема 2. Інноваційна політика підприємства і методичні принципи її формування

<p>Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання</p>	<p>Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси</p>
--	---

<p>Лекція (1 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Змістова характеристика інноваційної політики підприємства. 2. Складові елементи інноваційної політики підприємства. 3. Прогнозування і планування інноваційної діяльності підприємств. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Менеджмент інноваційної діяльності: навч. посіб. / Микола Бутко, І. Бутко, М. Мурашко, М. Дітковська, І. Олійченко. Центр навчальної літератури, 2021. 420 с. 2. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 3. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 4. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.
<p>Семінарське заняття (1 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Змістова характеристика інноваційної політики підприємства. 2. Складові елементи інноваційної політики підприємства. 3. Прогнозування і планування інноваційної діяльності підприємств. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бережний В.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей та форм навчання. Харків, 2018. 186 с. 2. Безгін К.С., Клименко Ю.М. Управління інноваціями: навч. посіб. / Заг. ред. К.С. Безгіна. Вінниця: ДонНУ, 2017. 207 с. 3. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 4. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с. 6. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського. 2021.125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/innov_menegzhment.pdf
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Підготуйте відповіді на питання.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Місце інноваційної політики підприємства в загальній стратегії розвитку. – Етапи планування інноваційної діяльності. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бережний В.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей та форм навчання. Харків, 2018. 186 с. 2. Безгін К.С., Клименко Ю.М. Управління інноваціями: навч. посіб. / Заг. ред. К.С. Безгіна. Вінниця: ДонНУ, 2017. 207 с. 3. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. /

<p>– Чинники впливу на формування інноваційної політики. (Виконати в зошиті та представити на семінарському занятті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту).</p> <p>2. Виконайте тестові завдання завдання.</p>	<p>А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018.</p> <p>4. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с.</p> <p>Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.</p>
--	--

Тема 3. Менеджмент інновацій

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.): не передбачено робочою програмою</p>	
<p>Семінарське заняття (- год.): не передбачено робочою програмою</p>	
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Підготуйте відповіді на питання.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Інноваційна стратегія фірми. – Процес впровадження інноваційних стратегій. Умови і методи реалізації інновацій. – Організація управління інноваційною діяльністю. – Некомерційне управління нововведеннями і науково-технічною діяльністю. – Етапи розробки інноваційних стратегій. – Оцінка об'єктивних можливостей підприємства, прогноз економічної ситуації. Вибір стратегічних програм і проєктів. – Інформаційна база та її ефективне використання. – Управління ризиками в інноваційній діяльності. <p>(Виконати в зошиті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту).</p> <p>1. Виконайте тестові завдання завдання.</p> <p>4. Розгляньте кейси.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Копитко М.І. Управління інноваціями: навч.посіб. для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с. 2. Ілляшенко Н.С., Шипуліна Ю.С. Критеріальна база оцінки і відбору стратегічних напрямків науково-технологічного розвитку підприємства. <i>Вісник Одеського національного університету</i>. Серія: Економіка. 2018. Том 23. Випуск 8 (73). С. 83-87. 3. Ілляшенко Н.С., Шипуліна Ю.С. Управління знаннями в системі випереджаючого інноваційного розвитку підприємства. Зб. мат.-лів всеукр. наук.-практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018 р. Т. 2. Нац. метал. академія України, 2018. С. 22-24. 3. Бережний В.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей та форм навчання. Харків, 2018. 186 с. 4. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського. 2021.125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf

Тема 4. Оновлення техніко-технологічної бази підприємства та її продукції

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.): не передбачено робочою програмою</p>	
<p>Семінарське заняття (- год.): не передбачено робочою програмою</p>	
<p>Завдання для самостійної роботи: 1. Підготуйте відповіді на питання. – Змістова характеристика техніко-технологічного стану підприємства. Засоби його оцінки. – Методи оцінки ефективності техніко-технологічного стану підприємства. – Напрямки технічного розвитку підприємства. – Вибір найефективнішого напрямку із сукупності можливих. – Оновлення продукції. Аналіз доцільності виробництва певного виду продукції. – Оцінювання ринкових і виробничих можливостей створення нової продукції. – Процес оновлення асортименту продукції, що виробляється, та його функціонально-економічне обґрунтування. – Напрямки технічного розвитку підприємства. Темпи технологічних змін. – Склад інформації для створення наукомісткої та високотехнологічної продукції. – Здатність підприємства до технологічних змін. (Виконати в зошиті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту). 2. Виконайте практичні завдання. 3. Розгляньте кейси.</p>	<p>1. Копитко М.І. Управління інноваціями: навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с. 2. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021. 125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf 3. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 4. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.</p>

Тема 5. Організаційні форми забезпечення і впровадження результатів інноваційної діяльності підприємства

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
--	---

Лекція (- год.): не передбачено робочою програмою	
Семінарське заняття (- год.): не передбачено робочою програмою	
Завдання для самостійної роботи: 1. Підготуйте відповіді на питання. – Особливості організаційних форм забезпечення інноваційної діяльності. – Організаційно-управлінські структури, їх характеристики та шляхи підвищення ефективності. – Засоби ефективного впровадження інновацій. – Форми технологічної кооперації, їх роль в інтелектуалізації економіки. – Формування нових центрів: технопарків, технополіси, фірми-інкубатори, науково-промислові консорціуми. – Характеристика специфіки венчурного бізнесу. – Нові форми інтеграції науки і виробництва. – Форми технологічної кооперації, їх роль в інтелектуалізації економіки. (Виконати в зошиті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту). 2. Підготуйте реферат на тему заняття (Вимоги: відсутність плагіату, обсяг до 12 стор., 14 шрифт, Times New Roman). 3. Розгляньте кейси.	1. Копитко М.І. Управління інноваціями: навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с. 2. Безгін К.С., Клименко Ю.М. Управління інноваціями: навч. посіб. / Заг. ред. К.С. Безгіна. Вінниця: ДонНУ, 2017. 207 с. 3. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 4. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с. 6. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021. 125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf

Тема 6. Система регулювання і стимулювання інноваційної діяльності підприємства

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (- год.): не передбачено робочою програмою	
Семінарське заняття (- год.): не передбачено робочою програмою	
Завдання для самостійної роботи: 1. Підготуйте відповіді на питання. – Макроекономічне регулювання інновацій. – Правові аспекти інноваційної діяльності.	1. Копитко М.І. Управління інноваціями: навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с. 2. Булеци С.Б., Чепис О.І. Право інтелектуальної власності: підручник. Ужгород: РІК-У. 2019. 488 с.

<ul style="list-style-type: none"> – Захист інновацій. – Нематеріальні активи підприємства, їх продаж та придбання. – Регулювання та стимулювання інноваційної діяльності на рівні підприємства. – Державна інноваційна політика. – Політика оподаткування інноваторів. – Система патентування та її особливості в різних країнах. – Формування пріоритетних напрямків інноваційної діяльності. <p>(Виконати в зошиті та представити на семінарському занятті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту).</p> <p>2. Підготувати доповідь:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Способи захисту права інтелектуальної власності в Україні. <p>(вимоги: відсутність плагіату, відповідь до 5 хв.).</p> <p>3. Розгляньте кейси.</p>	<p>3. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с.</p> <p>4. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.</p> <p>5. Закон України Про авторське право і суміжні права. № 3792-ХІІ № 05.01.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text</p> <p>6. Закон України Про охорону прав на винаходи та корисні моделі. № 3687-ХІІ від 15.12.1993. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t36870?an=0&ed=2020_10_14</p> <p>7. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021. 125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf</p>
---	--

Тема 7. Система фінансування інноваційних процесів

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стратегія фінансування інноваційної діяльності. 2. Організаційно-економічний механізм фінансування інновацій. 3. Види фінансування інноваційної діяльності підприємства. 4. Інноваційний проект як об'єкт інвестування. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Менеджмент інноваційної діяльності: навч. посіб. / Микола Бутко, І. Бутко, М. Мурашко, М. Дітковська, І. Олійченко. Центр навчальної літератури, 2021. 420 с. 2. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 3. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 4. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.
<p>Семінарське заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стратегія фінансування інноваційної діяльності. 2. Організаційно-економічний механізм фінансування інновацій. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Бережний В.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей та форм навчання. Харків, 2018. 186 с. 2. Безгін К.С., Клименко Ю.М. Управління

<p>3. Види фінансування інноваційної діяльності підприємства.</p> <p>4. Інноваційний проект як об'єкт інвестування.</p>	<p>інноваціями: навч. посіб. / Заг. ред. К.С. Безгіна. Вінниця: ДонНУ, 2017. 207 с.</p> <p>3. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Липич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018.</p> <p>1. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с.</p> <p>5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Підготуйте відповіді на питання.</p> <p>– Лізингове фінансування інновацій та його особливості.</p> <p>– Урахування різних видів ризиків при фінансуванні інноваційної діяльності. (Виконати в зошиті та представити на семінарському занятті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту).</p> <p>2. Підготуйте реферат на тему заняття (Вимоги: відсутність плагіату, обсяг до 12 стор., 14 шрифт, Times New Roman).</p> <p>3. Виконайте практичні завдання.</p>	<p>1. Копитко М.І. Управління інноваціями: навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с.</p> <p>2. Никифоров А.Є. Класифікація інноваційно-інвестиційних ризиків у системі прийняття управлінських рішень. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-1_0-pages-8_14.pdf.</p> <p>3. Інвестиційний бізнес в Україні: навч. посіб./ За ред. О.А. Кириченко, М.П. Денисенко, С.М. Лаптева. К.: ЗАТ «Дорадо»; Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2018. 248 с.</p> <p>4. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021. 125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf</p>

Тема 8. Особливості ціноутворення на наукомістку і науково-технічну продукцію

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (- год.): не передбачено робочою програмою</p>	
<p>Семінарське заняття (- год.): не передбачено робочою програмою</p>	

<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Підготуйте відповіді на питання.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Особливості формування ціни інновацій. – Параметричні методи ціноутворення на наукомістку продукцію. – Розрахунок базової ціни нововведень. – Принципи визначення ціни унікального нововведення. – Вартість ліцензії та методи її розрахунку. – Моделі цін та інжинірингові послуги. <p>(Виконати в зошиті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту).</p> <p>2. Виконайте практичні завдання.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Копитко М.І. Управління інноваціями: навч. посіб. для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с. 2. Булеци С.Б., Чепис О.І. Право інтелектуальної власності: підручник. Ужгород: РІК-У. 2019. 488 с. 3. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с. 4. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 5. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 6. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського. 2021. 125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf
--	---

Тема 9. Комплексна оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні принципи вимірювання ефективності інновацій. 2. Критерії та показники ефективності інноваційної діяльності. 3. Методи оцінки ефективності інновацій. 4. Шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Менеджмент інноваційної діяльності: навч. посіб. / Микола Бутко, І. Бутко, М. Мурашко, М. Дітковська, І. Олійченко. Центр навчальної літератури, 2021. 420 с. 2. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 3. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с. 4. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.
<p>Семінарське заняття (2 год.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні принципи вимірювання ефективності інновацій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бережний В.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей та форм навчання.

<p>2. Критерії та показники ефективності інноваційної діяльності.</p> <p>3. Методи оцінки ефективності інновацій.</p>	<p>Харків, 2018. 186 с.</p> <p>2. Безгін К.С., Клименко Ю.М. Управління інноваціями: навч. посіб. / Заг. ред. К.С. Безгіна. Вінниця: ДонНУ, 2017. 207 с.</p> <p>3. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018.</p> <p>4. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с.</p> <p>5. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>1. Підготуйте відповіді на питання.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Соціальні результати технологічних змін. Показники соціально-економічного ефекту. – Розмірність ефекту й витрат на інновації. – Врахування фактора часу. Строк окупності інноваційного проекту. – Шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства. <p>(Виконати в зошиті та представити на семінарському занятті; додаткові вимоги: відсутність плагіату, відповідь на одне питання обсягом до 1 стор. тексту).</p> <p>2. Виконайте практичні завдання.</p>	<p>1. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій: навч. посіб. / Укладачі: С.О. Пермінова, Т.В. Лазоренко. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2021. 125 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40745/1/Innov_menegzhment.pdf</p> <p>2. Бережний В.М. Інноваційно-інвестиційна діяльність: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей та форм навчання. Харків, 2018. 186 с.</p> <p>3. Безгін К.С., Клименко Ю.М. Управління інноваціями: навч. посіб. / Заг. ред. К.С. Безгіна. Вінниця: ДонНУ, 2017. 207 с.</p> <p>4. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / А.Ю. Горбовий, Л.Г. Ліпич, О.М. Степанюк, І.Д. Погореловська, Н.М. Буняк, О.А. Хілуха. Вид. 2-е вип. і доп. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018.</p> <p>5. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с.</p> <p>6. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: підруч. Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2019. 518 с.</p>

Приклади практичних завдань

1. Підприємство запроваджує у виробництво новий вид продукції. Очікуваний чистий прибуток складе 200 тис. грн., норма рентабельності – 16%. Для запуску виробництва планується купівля обладнання на суму 50 тис. грн. Амортизаційні відрахування за рік складуть 18 тис. грн. Чи буде економічно доцільним освоєння нового продукту? Обґрунтуйте відповідь з використанням терміну окупності інвестицій, річної рентабельності капіталовкладень.

2. Підприємство планує випускати нову продукцію. Визначити ефективність здійснення нововведень з урахуванням ризику, якщо плановий річний обсяг нового виробу 530 тис шт., продажна ціна виробу 120 грн., життєвий цикл виробу 1,5 роки, імовірність технологічного успіху 72 %, імовірність одержання комерційного успіху 60%, сума витрат на реалізацію нововведення – 800 тис грн.

3. У базовому періоді підприємство виготовило 120 тис. од. продукції, собівартість одиниці якої становила 4,5 грн. Щорічні інвестиції у виробництво продукції становлять 25 тис. грн. У звітному періоді була запущена нова технологічна лінія, вартість якої становить 100 тис. грн., що дала змогу знизити собівартість одиниці продукції на 15 коп. При цьому передбачається збільшення кількості виготовленої продукції на 15%. Розрахуйте річний економічний ефект від впровадження інновацій та порівняйте його з показником нормативної економічної ефективності.

4. Європейське підприємство виявило намір придбати ліцензію на виготовлення інноваційної продукції у вітчизняного товаровиробника строком дії 10 років. За умови виготовлення інноваційної продукції виробничими потужностями європейське підприємство може виготовити до 25 000 одиниць на рік, при цьому необхідний обсяг інвестицій для освоєння нового способу виготовлення продукції становить 500 тис. дол., а економія поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції становить 55 дол. Нова технологія виготовлення інноваційної продукції може бути освоєна європейським підприємством впродовж одного року. Пропонована винагорода для вітчизняного підприємства внаслідок продажу ліцензії становить 30% від загальної суми прибутку ліцензіата. При цьому сукупні витрати щодо підготовки та продажу ліцензії становитимуть близько 600 тис. грн.

Обґрунтуйте доцільність продажу та дайте оцінку ефективності продажу ліцензії вітчизняним підприємством.

5. Підприємство «Авто» планує придбати автоматичну мийку для машин. При цьому витрати на придбання, встановлення та пусконаладжувальні роботи становлять 322 тис. грн. Очікувана тривалість експлуатації автомийки становить 7 років. Очікуваний річний потоки грошових коштів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Рік	1	2	3	4	5	6	7
Грошовий потік	69000	115000	138000	138000	69000	46000	46000
Амортизація	46000	46000	46000	46000	46000	46000	46000
Прибуток	23000	69000	92000	92000	23000	--	--

На кінець сьомого року експлуатації залишкова вартість мийки становитиме 150 тис. грн. гривень. Підприємство «Авто» класифікує свої проекти так:

Норма дохідності, що вимагається	
Низький ризик	20%
Середній ризик	30%
Високий ризик	40%

Проект встановлення автоматичної автомийки вважається таким, що має середній рівень ризику. Необхідно прийняти рішення щодо доцільності реалізації даного проекту.

Приклади кейсів

Стимулювання творчої активності в компанії United Electric Controls

Компанія Electric Controls – консервативна сімейна фірма, що вже 60 років спеціалізується на виробництві промислових регуляторів температури та тиску. Довгі роки авторитарний стиль керівництва та незмінні методи, що використовувалися у виробництві, відповідали вимогам ринку. Але в 1987 р. компанія постала перед фактом небувалого скорочення обсягів продажу.

Голова правління та президент компанії прийняли рішення щодо необхідності масштабних культурних змін, передусім про відмову від виробничого підходу та освоєнні японської методики ракаоке (виправлення помилок) і kanban (управління запасами). У відповідності до нового курсу, особливу увагу приділено активізації участі співробітників у діяльності компанії, заохоченню у висуванні пропозицій робітниками. Віце-президент визнав, що «в компанії використовувалась структура, що перешкоджала участі співробітників в управлінні». Нова модель заснована на припущенні, що головним ресурсом компанії є її співробітники, яким потрібно надати широкі права.

Керівники Electric Controls запропонували програму пошуку та підтримки ідей, а також винагороди робітникам, які їх висували, яка включала: 1) план підтримки цінних ідей: за кожен прийняту пропозицію сплачували премію в \$100; за пропозицію, яка не використовувалась, сплачували заохочувальну винагороду; 2) створення центрів дій та спеціальних груп, члени яких повинні пропонувати способи вирішення специфічних проблем; 3) використання методу CEDAC (методу вирішення проблем із залученням команд, що спеціалізуються на діагностиці).

Результати змін вражають. Нова культура діє, про що свідчить зростаюча кількість пропозицій, що висувуються робітниками (в 1990 р. запропонована кількість ідей перевищила все, що вносилося протягом 20 років). У 1990 р. обсяги продажу Electric Controls зросли порівняно з 1987 р. на \$ 8 млн. Приклад компанії демонструє ефективність ініційованих керівництвом змін.

Питання:

1. До якого типу змін – змін в технологіях, продукті, структурі чи культурі, відносяться зміни в компанії Electric Controls?
2. Дайте класифікацію інновацій, що застосовано в компанії.
3. Які методи використано при впровадженні змін? Які додаткові методи прискорення змін у культурі і філософії компанії Ви могли б запропонувати?

Клейкі папірці для нотаток

У 1968 році співробітник дослідницької лабораторії «ЗМ» намагався покращити якість клейкої стрічки (скотчу). Він отримав густий клей, що не всмоктувався в поверхні для склеювання, а тому не міг бути використаним для виробництва скотчу. Дослідник не уявляв, де можна використати такий клей. Прошло чотири роки. Колега дослідника у вільний час співав у церковному хорі. Його дратувало, що закладки в книзі псалмів випадали щоразу при гортанні. Він згадав про клей, який міг закріпити паперові закладки, не пошкоджуючи сторінок книги. В 1980 році post-in-notes вперше випустили в продаж.

Питання:

1. На якій стадії інноваційного процесу були здійснені винаходи, що стали нововведеннями зі значним комерційним успіхом?
2. Що стало джерелом інноваційних ідей згідно з класифікацією П. Друкера? Обґрунтуйте відповідь.

Мікрохвильова піч

У 1945 році Персі Спенсер мав на меті провести серію дослідів для покращення якості радарів. Під час одного з дослідів він пройшов перед випромінювачем і виявив, що

шоколадний батончик в його кармані розплавився. Після серії експериментів було створено мікрохвильову піч, яка мала вагу 400 кг.

Питання:

1. На якій стадії інноваційного процесу були здійснені винаходи, що стали нововведеннями зі значним комерційним успіхом?
2. Що стало джерелом інноваційних ідей згідно з класифікацією П. Друкера? Обґрунтуйте відповідь.

Процес проєктування та створення нових автомобілів Toyota

Процес проєктування та створення нових автомобілів можна вважати одним з основних конкурентних переваг Toyota. За останні 60 років компанія нагромадила фантастичний досвід керування глобальним портфелем розроблення і створення успішних моделей. За 1994-2007 рр. Toyota подвоїла кількість моделей у виробництві, підтримувала витрати на НДДКР на рівні 4% від доходу та при цьому скоротила цикл виходу продукту на ринок. Нарощуючи вкладення та скорочуючи тривалість НДДКР, Toyota запускає більше нових моделей порівняно з конкурентами. Швидше отримуючи реакцію ринку, вона менше від інших піддає ринковим ризикам, зумовленим перевагами споживачів. Процес розроблення в Toyota будується за чинниками, що забезпечують успішний запуск продукту і утворюють цільну систему. У команді розробників Toyota дотримується балансу між керівництвом і функціональними посадами. Головний інженер здійснює загальне керівництво програмою, а завідувачі відділами очолюють різні функціональні групи інженерів. Незважаючи на відповідальність за успіх програми, головні інженери майже не мають прямих підлеглих і не керують функціональними інженерами. Це пов'язано з тим, що Toyota робить ставку не на контроль і підпорядкування керівництву, а на свою культуру, коли всі співробітники компанії працюють заради загальної мети – успіху програми. Модель розробки в Toyota включає декілька елементів для підвищення post-sales, дотримування термінів і створення додаткової вартості. Кожна програма щодо розробки повинна мати: графік, що передбачає паралельне проєктування (одночасне проєктування продукту – та виробництва); інтеграцію систем на ранній стадії (тісні й часті комунікації між інженерами під час – запуску продукту); крос-функціональні перевірки (координацію і тестування на ранній стадії – розроблення для впевненості сумісності різних компонентів моделі). Розробляючи продукт менеджери Toyota, завжди розглядають кілька альтернативних варіантів і працюють над ними одночасно. У певний момент часу приймається рішення щодо придатності основного варіанта нової технології. У разі його неприйняття Toyota звертається до резервного варіанта. При цьому знання, нагромаджені в процесі розроблення, зберігаються і акумулюються для їх подальшого застосування. Компанія Toyota використовує розширене підприємство (стратегічні партнери, яким Toyota надає інвестиційну підтримку та передає для розроблення деякі запчастини для своїх автомобілів). Toyota прагне зберігати досвід і знання всередині підприємства. Компанія систематично акумулює інформацію, опрацьовує її і поширює в зручному для засвоєння й використання форматі. Компанія докладає більших зусиль для розвитку кваліфікації кадрів. Наприклад, інженери на початковому етапі своєї кар'єри зазвичай стажуються кілька місяців щодо продажів або на виробництві.

Питання:

1. Охарактеризуйте процес розроблення нових автомобілів в компанії Toyota.
2. На вашу думку, які управлінські заходи щодо процесу розроблення нових автомобілів компанії Toyota є найбільш ефективними? Відповідь обґрунтуйте.
3. Чи можна адаптувати досвід компанії Toyota на вітчизняних підприємствах.

Приклад тестових завдань:

1. *Процес прогнозування інновацій включає в себе такі етапи:*
  - а) вибір об'єкту прогнозу;
  - б) вибір методу прогнозу;
  - в) розробку прогнозу та його оцінку;
  - г) всі відповіді вірні.
2. *При розробці планів інновації треба брати до уваги:*
  - а) два принципи: обґрунтованість та забезпеченість ресурсами;
  - б) три принципи: пріоритетність; неперервність; обґрунтованість;
  - в) чотири принципи: пріоритетність; неперервність; комплексність; обґрунтованість;
  - г) п'ять принципів: пріоритетність; неперервність; наскрізність; комплексність; обґрунтованість.
3. *Основним методом планування інновацій є програмно-цільовий.*
  - а) так;
  - б) ні.
4. *Інноваційний проєкт є економічно ефективним, якщо індекс рентабельності інновацій:*
  - а) дорівнює 0;
  - б) більший 0, але менший 1;
  - в) дорівнює 1;
  - г) більший 1.
5. *Інноваційні проєкти затверджуються лише тоді, коли чиста поточна вартість:*
  - а) менша нуля;
  - б) більша нуля;
  - в) дорівнює нулю;
  - г) більша одиниці.
6. *Для одержання позитивних результатів під час проведення розрахунків ефективності інноваційного проєкту є необхідним:*
  - а) узгодження в розрахунках за часом грошових потоків;
  - б) урахування масштабу проєкту;
  - в) вибір моменту для дисконтування;
  - г) установлення обсягу витрат і вигод проєкту.
7. *Які показники ефективності інноваційного проєкту не враховують чинник часу:*
  - а) коефіцієнт ефективності інвестицій;
  - б) коефіцієнт рентабельності інвестицій;
  - в) індекс рентабельності;
  - г) внутрішня норма дохідності.
8. *Планування інновацій на підприємстві – це:*
  - а) процес визначення інноваційного майбутнього організації;
  - б) вибір дій, методів, та інструментів досягнення інноваційної мети організації;
  - в) процес визначення інноваційних пріоритетів;
  - г) не має жодної вірної відповіді.
9. *Інноваційний проєкт – це:*
  - а) план довгострокових фінансових укладень;
  - б) бізнес-план;
  - в) програма дій з використання фінансових ресурсів;
  - г) завдання з визначеними вихідними даними і плановими результатами (цілями), що обумовлюють способи його вирішення.

10. *Інноваційна політика підприємства передбачає:*

- а) оновлення асортименту продукції;
- б) диверсифікацію виробництва;
- в) підвищення техніко-технологічного рівня виробництва;
- г) всі відповіді вірні.

11. *Оберіть малі форми інноваційних підприємств:*

- а) корпорації;
- б) консорціуми;
- в) венчурні фірми;
- г) технополіси.

12. *Інноваційна політика підприємства передбачає:*

- а) створення нових робочих місць;
- б) оновлення вироблюваної продукції;
- в) підвищення техніко-технологічного рівня виробництва;
- г) диверсифікацію виробництва.

13. *При розробленні інноваційної стратегії підприємства враховуються:*

- а) ринкова позиція підприємства;
- б) науково-технічна політика підприємства;
- в) життєвий цикл продукту;
- г) усі відповіді правильні.

14. *Назвіть, які з перелічених чинників не перешкоджають проведенню інноваційної діяльності у великих організаціях:*

- а) узгодженість роботи всіх підрозділів;
- б) складність структури ієрархії;
- в) стимулювання інноваційних заходів;
- г) опір змінам.

15. *Назвіть, яка з інноваційних стратегій пов'язана з високим рівнем фінансових ризиків:*

- а) наступальна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) традиційна.

16. *Оберіть, яка з інноваційних стратегій пов'язана з бажанням підприємства досягти технічного та ринкового лідерства шляхом створення та впровадження нових продуктів та використання нових технологій:*

- а) наступальна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) традиційна.

17. *Визначте, яка з інноваційних стратегій пов'язана з впровадженням новітніх технологій, які розроблені іншими фірмами:*

- а) наступальна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) традиційна.

18. *Визначте, яка з інноваційних стратегій пов'язана з копіюванням технологій та продукції підприємств-піонерів:*

- а) наступальна;
- б) захисна;

- в) імітаційна;
- г) традиційна.

19. Рішення о доцільності та об'ємах фінансування інноваційного проекту приймається на базі:

- а) підтримки з боку держави;
- б) наявності інноваційної ідеї;
- в) аналізу ринку збуту;
- г) результатів експертизи проекту.

20. Показники, за допомогою яких проводять експертизу інноваційних проектів, можуть бути віднесені до жодної з наступних груп:

- а) нормативні критерії;
- б) критерії забезпеченості ресурсами;
- в) екологічні критерії;
- г) не має жодної вірної відповіді.

Тематика рефератів:

1. Методи оцінки новизни інновацій за технологічними параметрами та з ринкових позицій.
2. Класифікація інновацій з урахуванням результативності та напрямку інноваційного процесу.
3. Взаємозв'язок та комплексний характер інновацій.
4. Сфери дії інноваційних процесів на підприємстві.
5. Організаційна діяльність інноваційних процесів на державному та підприємницькому рівнях управління.
6. Організаційні структури та форми малого інноваційного бізнесу.
7. Умови інвестування інноваційних фірм.
8. Технопарки та технополіси.
9. Взаємозв'язок інновації з характером виробничої технології фірми.
10. Промислово-фінансові групи (ПФГ). Принципи формування.
11. Організація технологічного процесу у ПФГ.
12. Делегування повноважень у ПФГ. Мотивація та контроль функціонуючих учасників технологічного ланцюжка у ПФГ.
13. Методи розрахунку показників ефективності функціонування підприємств у складі ПФГ та ефективності функціонування ПФГ у цілому.
14. Вибір інноваційної стратегії та управління нею на підприємстві.
15. Принципи розробки і планування інноваційної стратегії на підприємстві. Напрямки досліджень зовнішнього середовища.
16. Взаємозв'язок інноваційної стратегії з фазами життєвого циклу продукту. Циклічність інноваційної стратегії.
17. Методи визначення вітчизняних та світових тенденцій розвитку інноваційних ідей.
18. Управління виробничими інноваційними технологіями.
19. Поняття про системотехнології як об'єкти управління.
20. Технологічний простір.
21. Бізнес-технології.
22. Класифікація виробничих технологій.
23. Структура управління виробничими відносинами.
24. Проблеми і особливості управління інформаційними технологіями та інтелектуальними продуктами.

25. Специфічність та роль інформаційних технологій у стратегічному управлінні інфраструктурою ринку.
26. Управління персоналом інноваційної організації.
27. Склад та категорії працівників науково-дослідної інноваційної організації.
28. Ефективність інтелектуальної наукової діяльності організації.
29. Мотивація наукових працівників та працівників розумової праці.
30. Цільові групи в інноваційних організаціях.
31. Управління інноваційними та дослідницькими проєктами.
32. Управління процесом створення нового виробу.
33. Інформаційне забезпечення стратегії управління.
34. Оперативні плани та технічні завдання.
35. Види інноваційних та дослідницьких проєктів. Основний зміст інноваційного проєкту.
36. Проєкт розвитку матеріально-технічної бази наукових досліджень.
37. Проєкт створення інформаційних систем і баз даних.
38. Ефективність використання інновацій. Ефект від виходу інноваційної технології на зовнішній ринок.
39. Винахідництво та перспективи інтенсифікації інноваційних процесів в Україні.
40. Науково-технічний потенціал України. Структура та форми управління.
41. Структура та форми управління розвитком науки в Україні.
42. Державне управління інноваціями. Основні аспекти державної інноваційної політики.

Приклади індивідуальних завдань:

1. Розглянувши Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р. (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>), Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 р. (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>) та Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>) письмово сформулюйте заходи щодо підвищення інноваційної активності в Україні.

2. Підготуйте есе на тему «Інноваційний тип розвитку економіки – шлях до постіндустріального суспільства».

3. Користуючись таблицею, складіть список особистих якостей інноватора (не менш ніж 5 пунктів) і мотивуючих чинників його діяльності.

Особисті якості інноватора	Мотивуючі чинники
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

4. Опишіть вимоги до менеджера у сфері НДДКР за такою схемою:

- 1) знання;
- 2) вміння і навички;
- 3) компетентність;
- 4) типи мислення.

5. Заповніть таблицю, склавши список особистих якостей основних учасників творчих бригад та покажіть їх роль у створенні новацій.

Категорії учасників	Особисті якості	Функції і ролі в інноваційному процесі
Дослідники		
Генератори ідей		
Розробники		
Експерти-консультанти		
Інтрапренер		
Спонсори		
Керівники, що входять до складу змішаної бригади		

6. Політика курсу

Політика щодо відвідування навчальних занять.

Згідно з «Положенням про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ» студенти мають обов'язково бути присутніми на семінарських заняттях. Студент, який пропустив заняття без поважних причин, отримує за кожне пропущення заняття 0 балів.

Політика академічної доброчесності.

Студенти мають дотримуватись правил академічної доброчесності відповідно до «Кодексу академічної доброчесності ІДГУ». Наявність академічного плагиату в студентських роботах є підставою для виставлення негативної оцінки.

Форма підсумкового контролю - екзамен.

Перелік питань для екзамену:

1. Визначення інновації. Суб'єкти інноваційного процесу.
2. Сутнісна характеристика інноваційних процесів. Визначення інноваційних процесів.
3. Циклічна концепція розвитку інновацій. Поняття інноваційного циклу.
4. Класифікація інновацій за місцем їх походження, здійснення та впливу на соціально-економічні процеси.
5. Основні етапи та стадії інноваційного процесу.
6. Моделі інноваційного процесу.
7. Інноваційна діяльність підприємств.
8. Змістова характеристика інноваційної політики підприємства.
9. Місце інноваційної політики підприємства в загальній стратегії розвитку.
10. Складові елементи інноваційної політики підприємства.
11. Чинники впливу на формування інноваційної політики.
12. Прогнозування і планування інноваційної діяльності підприємств.
13. Етапи планування інноваційної діяльності.
14. Економічний аналіз інновацій у діяльності підприємства.
15. Інноваційна стратегія фірми.
16. Співвідношення різних типів стратегії. Елементи стратегічного вибору.
17. Етапи розробки інноваційних стратегій.
18. Процес впровадження інноваційних стратегій.

19. Умови і методи реалізації інновацій.
  20. Організація управління інноваційною діяльністю.
  21. Роль організаційних структур в управлінні інноваційними процесами.
  22. Шляхи ефективного регулювання інноваційної діяльності підприємства.
  23. Управління дослідженнями, розробками та інноваційними проектами.
  24. Інформаційна база та її ефективне використання.
  25. Змістова характеристика техніко-технологічного стану підприємства. Засоби його оцінки.
  26. Методи оцінки ефективності наявного техніко-технологічного стану.
  27. Напрямки технічного розвитку підприємства.
  28. Здатність підприємства до технологічних змін.
  29. Сукупність напрямків технічного розвитку підприємства.
  30. Темпи технологічних змін.
  31. Вибір найефективнішого напрямку із сукупності можливих.
  32. Співвідношення типів і фаз інноваційного процесу.
  33. Оновлення продукції. Аналіз доцільності виробництва певного виду продукції.
  34. Оцінювання ринкових і виробничих можливостей створення нової продукції.
  35. Процес оновлення асортименту продукції, що виробляється, та його функціонально-економічне обґрунтування.
  36. Склад інформації для створення наукомісткої та високотехнологічної продукції.
  37. Особливості організаційних форм забезпечення інноваційної діяльності.
  38. Організаційно-управлінські структури, їх характеристики та шляхи підвищення ефективності.
  39. Засоби ефективного впровадження інновацій.
  40. Форми технологічної кооперації, їх роль в інтелектуалізації економіки.
- Перспективи розвитку.
41. Макроекономічне регулювання інновацій.
  42. Державна інноваційна політика.
  43. Формування пріоритетних напрямків інноваційної діяльності.
  44. Правові аспекти інноваційної діяльності.
  45. Захист інновацій. Система патентування та її особливості в різних країнах.
  46. Нематеріальні активи підприємства, їх продаж та придбання.
  47. Загальні засади формування ціни інноваційних рішень.
  48. Стимулювання інновацій за допомогою податкової, кредитної, амортизаційної, програмно-планової політики.
  49. Стратегія фінансування інноваційної діяльності.
  50. Організаційно-економічний механізм фінансування інновацій. Шляхи вдосконалення.
  51. Види фінансування інноваційної діяльності підприємства.
  52. Урахування різних видів ризиків при фінансуванні інноваційної діяльності.
  53. Лізингове фінансування та його особливості.
  54. Інноваційний проект як об'єкт інвестування.
  55. Особливості формування ціни інновацій.
  56. Розрахунок базової ціни нововведень.
  57. Принципи визначення ціни унікального нововведення.
  58. Вартість ліцензії та методи її розрахунку.
  59. Основні принципи вимірювання ефективності інновацій.
  60. Критерії та показники ефективності інноваційної діяльності.

61. Розмірність ефекту й витрат.
  62. Обчислення економічних збитків.
  63. Врахування фактора часу. Строк окупності.
  64. Соціальні результати технологічних змін.
  65. Показники соціально-економічного ефекту.
  66. Методи оцінки ефективності інновацій.
  67. Класифікація інновацій. Класифікаційні ознаки.
  68. Види ефекту від реалізації інновацій.
  69. Методи експертизи інноваційних проєктів.
  70. Права і обов'язки експертів під час оцінки інноваційних проєктів.
  71. Фактори, що визначають вибір інноваційного проєкту.
  72. Термін та періоди окупності інноваційного проєкту.
  73. Місце і роль інновацій у діяльності суб'єктів господарювання. Вибір пріоритетних напрямків інноваційної діяльності.
  74. Зарубіжний досвід впровадження інновацій.
  75. Вплив інноваційних процесів на розвиток виробництва.
  76. Зв'язок інноваційної стратегії фірми із загальною стратегією розвитку.
- Принципи її формування та впровадження.
77. Оцінка об'єктивних можливостей підприємства, прогноз економічної ситуації.
- Вибір стратегічних програм і проєктів.
78. Некомерційне управління нововведеннями і науково-технічною діяльністю.
  79. Оперативний менеджмент інновацій і контроль. Проблеми та завдання оперативного менеджменту.
  80. Склад інформації для створення наукомісткої та високотехнологічної продукції.
  81. Формування нових центрів: технопарків, технополіси, фірми-інкубатори, науково-промислові консорціуми.
  82. Характеристика специфіки венчурного бізнесу.
  83. Нові форми інтеграції науки і виробництва.
  84. Класифікація інструментів державної підтримки інновацій. Політика оподаткування інноваторів.
  85. Регулювання та стимулювання інноваційної діяльності на рівні підприємства.
  86. Система регулювання інноваційної діяльності. Форми і методи її організації.
  87. Характеристика різних видів фінансування інноваційної діяльності.
  88. Дослідження конкретних випадків формування організаційно-економічних механізмів інвестування в інноваційні проєкти.
  89. Характеристика різних методів оцінки ефективності інноваційної діяльності.
  90. Шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства.

8. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Результати навчання з освітніх компонентів оцінюються за 100-бальною шкалою (від 1 до 100) з переведенням в оцінку за традиційною шкалою «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою згідно табл. 1.

Таблиця 1.

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	відмінно
89-70	добре
51-69	задовільно
1-50	незадовільно

Загальна оцінка за курс виставляється за результатами поточного та підсумкового контролю згідно табл. 2.

Таблиця 2.

Формування загальної оцінки за курс

Максимальна кількість балів	50 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,5	50 балів (підсумковий контроль) середньозважений бал оцінок за теоретичні питання та/або практичні завдання, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,5
Мінімальний пороговий рівень	26 балів (поточний контроль)	25 балів (підсумковий контроль)

Критерії оцінювання під час поточного контролю

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, а також результати самостійної та індивідуальної роботи. Нарахування балів за поточний контроль відбувається відповідно до «Положення про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ».

Оцінювання роботи на семінарських заняттях, індивідуальної та самостійної роботи здійснюється за шкалою від «0» до «5». Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях приведені у табл. 3.

Таблиця 3.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти на семінарських (практичних) і лабораторних заняттях

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних

	завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії оцінювання розв'язання задач представлено у табл. 4.

Таблиця 4.

Критерії оцінювання розв'язання задач

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Розв'язання задачі є абсолютно вірним. Студент володіє знаннями методики здійснення розрахунків, вміє нестандартно підходити до розв'язання задач (вирішення ситуацій) та робити обґрунтовані висновки.
4 бали	Задача розв'язана вірно, але обґрунтування висновків є недостатнім
3 бали	Задача розв'язана вірно, але немає висновків та хід розв'язання задачі (вправи, ситуації) не подано.
2 бали	При розв'язанні задачі виявлені неточності, помилки в розрахунках.
1 бал	Практичне завдання розв'язане невірно.
0 балів	Не було спроби розв'язати задачу.

Здобувач вищої освіти має бути оцінений не менш як з 70% семінарських занять, передбачених навчальним планом. У випадку, якщо здобувач вищої освіти не був оцінений з відповідної кількості занять, він отримує 0 балів за кожне заняття, з якого мав бути оцінений.

При цьому здобувачу вищої освіти може бути зараховано виконання індивідуальних завдань за певне заняття якщо він не був оцінений за результатами проведення семінарського заняття.

Основними видами індивідуальних завдань є: підготовка доповідей, рефератів; розв'язування задач, вирішення ситуаційних завдань тощо.

Оцінювання доповіді (реферату) здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела, якісна презентація результатів власного дослідження.

Критеріями розв'язання задач (ситуацій) знання методики здійснення розрахунків, вміння нестандартно підходити до розв'язання задач (вирішення ситуацій) та робити обґрунтовані висновки.

Індивідуальне завдання є обов'язковим для виконання. Разом з тим здобувач освіти може запропонувати свою тему доповіді (реферату) у відповідності до особистих науково-дослідних інтересів та погодити її з викладачем. Окрім цього у якості виконання індивідуального завдання здобувачу вищої освіти може бути зараховано проходження онлайн-курсів (у відповідності до змісту навчальної дисципліни) на платформах EdEra, Coursera, Prometheus та інших. Зарахування відбувається за наявності сертифікату про успішне проходження курсу.

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Семестрові экзамени в усній проводять за білетами. Екзаменаційний білет містить два теоретичних питання і одну задачу. Критерії оцінювання теоретичних та практичних завдань, які входять до підсумкового контролю, наведено у табл. 3-4.

Результат екзаменаційного контролю визначається як середнє арифметичне оцінок (середньозважений бал) студента, що він отримав за кожне з питань (завдань) екзаменаційного білета. Цей бал переводиться за 100-бальною шкалою, а визначений показник множиться на ваговий коефіцієнт 0,5 та округлюється до цілого. Якщо здобувач вищої освіти отримав недостатню кількість балів з поточного контролю (менше 26 балів), він не допускається до складання семестрового екзамену, а у відомості обліку успішності виставляється оцінка «незадовільно».

У разі, якщо здобувач вищої освіти за екзамен отримав середньозважений бал менше, ніж 2,75, то він вважається таким, що не склав екзамен. У графі «підсумковий контроль» виставляється 0 балів.

Здобувачі, які не з'явилися на контрольні заходи, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку (0 балів за 100-бальною шкалою).

Критерії оцінювання при організації освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання

У разі проведення освітнього процесу у дистанційному режимі, дистанційна комунікація учасників освітнього процесу під час синхронного режиму навчання може здійснюватися через онлайн-платформи проведення відео конференцій Google Meet або Zoom.

Поточний контроль результатів навчання здобувачів вищої освіти здійснюється під час проведення дистанційних занять, а також шляхом оцінювання самостійних індивідуальних і групових завдань, що виконуються здобувачами освіти в електронній формі та надсилаються до системи підтримки дистанційного навчання (LMS Moodle або Google Classroom).

Підсумковий екзаменаційний контроль під час дистанційного формату навчання проводиться у комбінованій формі у синхронному режимі у формі співбесіди. Під час співбесіди студенту пропонується надати відповідь на три питання та розв'язати одне

практичне завдання. Орієнтовний перелік питань до співбесіди наводиться у електронному курсі дисципліни, що розміщено на платформах LMS Moodle або Google Classroom. Прикладами практичних завдань можуть слугувати подані у силабусі типові завдання для розв'язання на семінарських (практичних, лабораторних заняттях) та самостійної роботи. З метою дотримання принципів академічної доброчесності та прозорості підчас визначення певних питань та завдань у ході співбесіди застосовується ІТ технологія, зокрема, генератор випадкових чисел (<https://generator-online.com/numbers>).

Під час співбесіди здобувач вищої освіти має надати відповіді на поставлені питання та пояснити розв'язання практичного завдання, які обираються рандомно охоплюють різну тематику навчальної дисципліни й спрямовані на оцінювання запланованих результатів навчання.

Підсумковий бал за екзаменаційну відповідь здобувача вищої освіти є середнім арифметичним оцінок за кожне питання (завдання), переведеним за 100-бальною шкалою з коефіцієнтом 0,5.

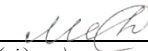
Викладач

_____
(підпис)

Сорока Л.М.
(ПІБ)

Затверджено на засіданні кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю протокол № 1 від «8» вересня 2021 р.

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

Метіль Т.К.
(ПІБ)